

Lerend beheren met deelnemers

Hoe organiseer je nu het lerend beheren binnen jouw collectief? Het is belangrijk om na te denken over het doel, de beschikbare tijd en middelen die je hebt. Sta stil bij de volgende vragen:

- Wat wil je precies bereiken wanneer je beheerders bezoekt, of uitnodigt voor een (veld)bijeenkomst? Is je doel betrokkenheid vergroten, een nieuw beheerpakket introduceren, kennis vergroten over specifieke doelsoorten of tips voor goed beheer?
- Wat is het juiste moment van bezoeken of het organiseren van een bijeenkomst? Neem dit mee in je jaarplanning zodat je er rekening mee kunt houden.
- Is de kennis die je nodig hebt om het doel te bereiken in huis, of is er externe kennis voor nodig?
- Wat past bij de structuur van je collectief? Welke rollen zijn er aanwezig en hoe worden taken al uitgevoerd? Zijn er bijvoorbeeld veldmedewerkers aanwezig die jaarlijks deelnemers bezoeken en wordt er dan aandacht geschonken aan lerend beheren? Misschien is een start-, veld-, of evaluatiebijeenkomst een goede toevoeging, om het van elkaar leren te stimuleren.
- Hoeveel middelen zijn er beschikbaar: menskracht met de juiste kennis in huis die hier voldoende tijd in kunnen steken, en is er de financiële ruimte?

Dit laatste zal vaak een limiterende factor zijn op basis waarvan lerend beheren wordt vormgegeven. Als je dit

scherp hebt, kijk dan wat er wel mogelijk is. Misschien is een jaarlijks bezoek aan elke deelnemer niet haalbaar, maar wel op cluster/mozaïek of gebiedsniveau. Breng hier dan een vaste structuur in aan. Dan wordt een bekend onderdeel voor deelnemers wat hoort bij het agrarisch natuurbeheer.

Geef lerend beheren met deelnemers vorm door het jaarlijks, en op een vergelijkbare manier te organiseren. Denk hierbij goed na over:

HET DOEL	PLANNING	WERKVORM	BESCHIKBARE MIDDELEN
> kennis > evalueren > betrokkenheid	> juiste moment > jaarcyclus	> veldbijeenkomst > presentatie > excursie	> menskracht > financiën

Lerend beheren

boerennatuur

Wat is lerend beheren?

Met lerend beheren blijf je als collectief het agrarisch natuur- en landschapsbeheer continue verbeteren op basis van resultaten en (praktijk)ervaringen. Je volgt de effecten van beheer op het voorkomen van doelsoorten en past aan waar nodig. Beheermonitoring speelt hier een belangrijke rol in. Door beheermonitoring te combineren met een beoordeling van de ecologische kwaliteit van beheer kun je erachter komen of het beheer het positieve effect heeft op de doelen waarvoor het wordt neergelegd. Ook landelijk onderzoek draagt bij aan lerend beheren, waarbij de vertaalslag naar de regionale context een belangrijke stap is.

Begrippenlijst

Beheermonitoring: het systematisch tellen en verwerken van doelsoortenmonitoring in en rondom beheermaatregelen. Het doel is effecten in aantallen van (doel)soorten waar te nemen als gevolg van beheermaatregelen. Dit geeft informatie over de effecten van beheereenheden en clusters, netwerken of mozaïeken als geheel.

Beheerplan: het beheerplan is de basis voor de gebiedsaanvraag en bevat een gedetailleerde uitwerking van het beheer per deelnemer en gebied (de 'achterdeur'). Deze individuele afspraken in het beheerplan worden opgeteld en gebundeld tot de gebiedsaanvraag (de 'voordeur'). Het plan is een concrete invulling van (onderdelen van) de beheerstrategie.

Beleidsmonitoring: ontwikkeling van het aantal en/of de verspreiding van doelsoorten in een gebied met ANLb en het verschil in ontwikkeling in aantal en/of verspreiding t.o.v. referentiegebieden

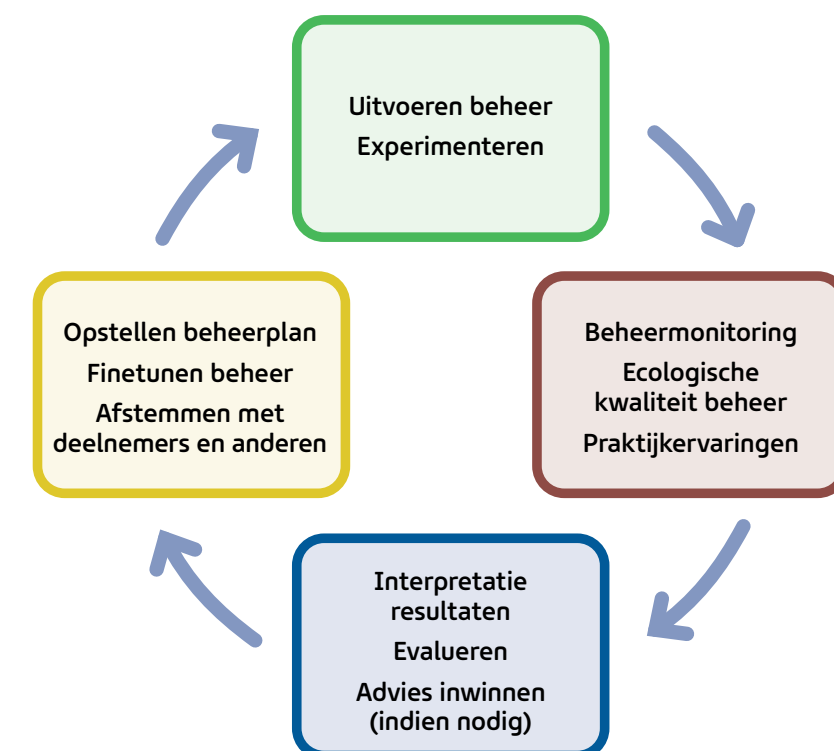
Ecologische kwaliteit van beheer: het periodiek beoordelen van de kwaliteit van de beheereenheden als gevolg van de genomen maatregelen. Voldoet de beheereenheid aan kwalitatieve eisen van het habitat van de beoogde doelsoorten? De kwaliteit van beheereenheden is van belangrijke invloed op de habitatkwaliteit en de effectiviteit van het beheer.

Schouw: het periodiek beoordelen van beheereenheden volgens een vast schema om te bepalen of er wordt voldaan aan de beheereisen- en voorwaarden gesteld door het collectief.

Last-minute beheer: dit wordt vooral in het weidevogelbeheer toegepast en betekent het bijstellen (vaak verzwaren) van beheer omdat de aanwezigheid van doelsoorten hier om vraagt.

→ Lerend beheren is een continue leercyclus waarmee agrarisch natuurbeheer door opbouw van kennis doelmatiger kan worden ingezet. Dit leren kan op verschillende niveaus en je kunt op verschillende manieren informatie inwinnen.

Maar het gaat om meer dan het leren en verbeteren van beheer alleen. De betrokkenheid van deelnemers vergroten bij het agrarisch natuurbeheer is ook een belangrijke toepassing van lerend beheren. Zo leren zij meer over de doelen van beheermaatregelen, het juiste beheer en het effect hiervan. Dit verhoogt de kwaliteit van beheer.

Hoe kun je lerend beheren toepassen

Lerend beheren kan op verschillende momenten en in verschillende processen worden ingezet.

Gedurende het beheerjaar/op het niveau van een beheereenheid:

- Bijstellen van beheer omdat de actuele situatie hierom vraagt (*last-minute beheer*). Je weet wat er voor de doelsoorten nodig is om het beheer optimaal te laten aansluiten op de eisen van de soort op dat moment.
- Het verhinderen van onkruidproblemen om de kwaliteit van beheer te kunnen handhaven of verbeteren. Je weet hoe je moet bijsturen om de gewenste kwaliteit te behalen.

→ Het volgen van het effect van het gevoerde beheer op de doelsoorten en de ecologische kwaliteit van de beheereenheid is belangrijk bij lerend beheren

Per beheerjaar in de beheerplanning/strategie:

- Bijstellen van het beheer n.a.v. een evaluatie van het voorgaande beheerjaar. Dit wordt meegenomen in de planning van het beheer voor het volgende seizoen. Hiervoor worden de resultaten van beheermonitoring gecombineerd met de beoordeling van de ecologische kwaliteit van beheer en contacten met deelnemers. Je evalueert wat de effecten van het gevoerde beheer zijn op het gerealiseerde habitat en op de aanwezigheid van doelsoorten.
- De introductie van een nieuw beheerpakket voor een mozaïek/cluster/netwerk. Je selecteert en ontwikkelt het best passende beheerpakket. Bijvoorbeeld omdat uit de evaluatie blijkt dat er een schakel ontbreekt in het cluster of mozaïek om de doelsoorten volledig te bedienen. Vervolgens volgt het collectief de ontwikkeling en de resultaten van het beheer en kan waar nodig bijstellen.

Lerend beheren doe je samen!

Er zijn altijd meerdere partijen betrokken bij lerend beheren. En het kan gaan om zowel informatie brengen als halen.

ANLb deelnemer

Het motiveert als je weet waarvoor je iets doet en dat het bijdraagt aan de doelen. Het is dus belangrijk om als collectief regelmatig met de deelnemers in gesprek te gaan over de doelen én resultaten van het gevoerde beheer. Door de betrokkenheid te vergroten, verhoogt dit ook de motivatie om serieus te werken aan kwalitatief goed beheer. Met lerend beheren kun je deelnemers stimuleren ogen en oren in het veld te zijn. Zo kan een deelnemer het collectief helpen door de ervaringen met beheermaatregelen te delen en suggesties te doen vanuit de praktijk. Deelnemers zijn veel in het veld, en zien en weten daarom veel!

Intern bij het collectief

Als collega's kan je altijd van elkaar (blijven) leren. De kennis die je gezamenlijk in huis hebt kun je inzetten om de beheerstrategie te bepalen. Opgedane kennis, ervaringen en resultaten uit het veld en andere bronnen worden

dan samengevoegd om te komen tot optimaal beheer in een mozaïek, cluster of netwerk.

Collectieven onderling

Ondanks dat elk gebied en elk collectief anders is, kun je veel van elkaar leren. Dit kan door uitwisseling van ervaringen binnen een bepaald leefgebied, of bij de ontwikkeling van een nieuw beheerpakket, wat ook potentie heeft in je eigen gebied. Onderling ontwikkelde kennis en ervaringen delen kan verbeteringen in beheer versnellen. Deel je kennis, praktische dilemma's en vragen met collega's, andere collectieven en beheerders.

Overheden

Overheden bepalen beleid op basis van verschillende bronnen. De rol van collectieven groeit hierbij door uitvoering van de beheermonitoring. Door te kunnen laten zien wat wel en niet werkt, wat successen zijn en waar nog verbeteringen te behalen zijn kan je beleidsmakers beter informeren. Provincies voeren beleids-

monitoring uit wat kan worden gebruikt als informatiebron bij de beheerstrategie. Let er wel op dat het schaalniveau en het doel van de beleidsmonitoring verschilt van beheermonitoring.

Onderzoek en soorten-organisaties

Wetenschappelijk onderzoek levert een belangrijke bijdrage aan het beschermen van soorten. Met gestandaardiseerde methoden wordt onderzocht wat een soort nodig heeft, of wat juist averechts werkt. Deze kennis kan worden toegepast in het eigen gebied, rekening houdend met de gebiedsspecifieke kenmerken. Collectieven brengen de praktijkkennis en kunnen deze ervaringen delen met onderzoekers.

→ Lerend beheren is nooit eenrichtingsverkeer. Lerend beheren is een samenspel van het hele netwerk van het collectief, waarbij iedereen kennis haalt en brengt.

Bronnen van informatie

Voor het lerend beheren heb je verschillende informatiebronnen nodig die je combineert om je inzichten en kennis te vergroten.

→ Deze folder richt zich op lerend beheren in de leefgebieden. De focus ligt dus op doelsoorten. Categorieën water en klimaat hebben een andere insteek, en vragen dus ook om een andere aanpak dan in deze folder wordt omschreven.

Dit zijn:

- Beheermonitoring
- Schouw
- Beoordeling van de ecologische kwaliteit van beheer
- Monitoring van habitatkwaliteit op gebiedsniveau
- Kennis van de ecologie van soorten en vegetatie om resultaten te kunnen duiden
- (Landelijk) onderzoek naar soorten, bodem en vegetatie
- Het netwerk van BoerenNatuur en de collectieven
- Ervaringen van deelnemers en vrijwilligers
- Beleidsmonitoring

Pak het serieus aan

Ga met elkaar na of binnen het collectief alle kennis aanwezig is die je nodig hebt om resultaten goed te kunnen interpreteren. Kun je goed verklaren wat de oorzaak is van een resultaat, positief of negatief?

Een aantal aandachtspunten hierbij:

- Blijf bewust leren zodat je niet vastroest in bestaande denkpatronen of redeneerlijnen. Blijf op de hoogte van nieuwe inzichten en onderzoeken, en pas dit toe bij de evaluatie van eigen resultaten.
- Beantwoordt de (huidige) beheermonitoring de vragen die je als collectief hebt? Kunnen de resultaten antwoorden bieden op vragen zoals de geschiktheid van habitat op element- en gebiedsniveau? Zo niet, wat kun je aan de monitoring veranderen of toevoegen zodat je deze informatie wel kunt verzamelen?
- Een handige vuistregel bij beoordeling van resultaten in het geval van doelsoorten zijn de 3 V's: voedsel, veiligheid en voortplanting. Zijn deze in de juiste verhouding in het mozaïek, cluster of netwerk aanwezig? Stel hierbij de doelsoort(en) centraal.

- Wees kritisch! Bepaal met elkaar of je de juiste kennis in huis hebt om de beheermonitoring uit te voeren en/of te beoordelen. Kennis van de ecologie van soorten en vegetatie is belangrijk voor een juiste beoordeling. Heb je dit niet? Kijk dan of je deze kennis via opleiding of cursussen op kunt doen. Of is er ruimte om mensen met de juiste kennis aan te trekken, of ondersteuning te zoeken bij een extern bureau? De financiële middelen zijn hierin vaak bepalend. Ook hier kunnen collectieven onderling van elkaar leren: hoe pakken anderen dit aan? Je bent niet het enige collectief met vragen en dilemma's!
- Beoordeel op meerdere momenten in het jaar de ecologische kwaliteit van beheer (of rouleer door de jaren heen). Door de uitgevoerde handelingen bij te houden en vervolgens naar de ecologische kwaliteit van beheer te kijken, kom je erachter wat de effecten van je handelingen zijn.

- Beoordeel de habitat in alle seizoenen om een volledig beeld te krijgen van de situatie. Kijk door de ogen van een soort naar het habitat als geheel.
- Wees er alert op dat bij langjarig beheer er mogelijk afnemende effectiviteit kan zijn. Verdicht de bodem onder een plasdras misschien na jarenlang beheer, of nemen hardnekkige wortelonkruiden de overhand in akkerpakketten? Blijf hier scherp op en pas aan waar nodig.
- Experimenteer en verken nieuwe mogelijkheden om doelsoorten, water of bodem nog beter te bedienen. Bieden de ANLb pakketten te weinig experimenteerruimte? Zoek dan contact met BoerenNatuur of je provincie en kijk of je hier een oplossing voor kunt vinden.

→ Zorg ervoor dat je ook écht blijft leren. Er schuilt gevaar in conclusies trekken op basis van aannames of verkeerde redeneerlijnen.